

Chris L. Heesakkers

"Was het vooral pech waardoor Junius in vergetelheid raakte?"

Symposion Hadrianus Junius, Hoorn 1 juli 2011

Junius' wetenschappelijke verdiensten liggen niet op het terrein van zijn beroep, de geneeskunde, maar op dat van de ontsluiting van de klassieke, Grieks-Romeinse literatuur. Zo voorzag hij zijn tijdgenoten van woordenboeken, en van goed verzorgde tekstuitgaven van moeilijke taalkundige werken zoals Nonius Marcellus' *De proprietate sermonum*. Ook maakte hij Latijnse vertalingen van Griekse werken.

Hoewel Junius geen wonderkind was en hij, net als Erasmus, relatief laat zijn academische studie voltooide, kwamen zijn tijdgenoten al vroegtijdig onder de indruk van zijn veelvuldige publicaties op een breed terrein van onderzoek.

Omdat Erasmus van Rotterdam na zijn dood in 1536 de Europese reputatie had gekregen de grootste geleerde van zijn tijd te zijn geweest, werd de kwalificatie "een tweede Erasmus", of "de nieuwe Erasmus" voor geleerden, vooral op het gebied der klassieke talen, een buitengewoon compliment en een bewijs van grote bewondering van de collega's. Erasmus was na zijn dood de meetlat geworden voor de generaties geleerden na hem. Volgens Junius' stadgenoot, de kroniekschrijver van Hoorn, Theodorus Velius, zou de eerste hoogleraar van Leiden van Europese allure, de Vlaming Justus Lipsius, gezegd hebben dat Junius na Erasmus de grootste geleerde van Nederland was geweest (p. 788).

Lipsius' en Velius' vergelijking van Junius met Erasmus sloot aan bij een reeds bestaande traditie. In september 1563 bracht een Zwitser uit Solothurn, Hans Jakob vom Staal geheten, een bliksembezoek aan

Nederland om, zoals hij schreef, zijn beroemde steden en andere historische bezienswaardigheden (*antiquitates*) te bezichtigen. Met zijn album amicorum, zijn Vriendenboek, kwam hij het land binnen via Deventer en was hij op 18 september hier in Hoorn blijkens een album-bijdrage van een zekere Hendrik Quirijnsz. Drie dagen later was hij in Haarlem, waar hij Junius per brief liet weten dat hij de volgende dag bij hem langs wilde komen en een bijdrage in zijn Vriendenboek wilde vragen. Omdat zo'n bijdrage van Junius in het Vriendenboek ontbreekt, is de gewenste kennismaking van Vom Staal met Junius vermoedelijk niet doorgedaan <Cf. R.M. Kully, H. Rindlisbacher, eds., *Der Liber Amicorum des Hans Jakob vom Staal*, Solothurn 1998>. Niettemin bewijst de brief dat Junius' naam in 1563 tot in het kleinste Zwitserse kanton, Solothurn, bekend was. Vom Staal sloot zijn reis door Holland af met een bezoek aan Erasmus' toenmalige standbeeld in Rotterdam. Hij documenteerde dit bezoek in zijn Vriendenboek met een tekening in kleur van het standbeeld, gedateerd 23 september 1563. Het zou Junius' faam hebben bevorderd, als hij zijn recent gegraveerd portret had kunnen inplakken tegenover Erasmus' standbeeld. Die kans is hem helaas voorbijgegaan.

Blijkens een brief van 10 februari 1564 waren Junius' naam en werken ook in Hongarije al bekend en werd hij ook daar met Erasmus geassocieerd. De Hongaar Joannes Sambucus schreef Junius, dat hij met zijn veelzijdige publicaties Erasmus nabij kwam en weldra zou evenaren door de groeiende omvang van zijn oeuvre. Ook Sambucus hanteerde Erasmus dus als meetlat voor Junius' wetenschappelijk werk. Junius had trouwens al in 1559 zelf zijn naam verbonden met die van Erasmus, door aan diens collectie van ruim 4000 klassieke Adagia een supplement van

850 antieke spreekwoordelijke uitdrukkingen toe te voegen, die Erasmus nog ontsnapt waren.

Sambucus noemde in zijn brief ook twee niet gepubliceerde werken van Junius, te weten de editie van Nonius Marcellus, die een jaar later werd gedrukt, en het encyclopedisch woordenboek van Suidas. Blijkbaar wist Sambucus echter niet, dat Junius 15 jaar eerder ook al een nieuwe Martialis-editie had gemaakt en naar de Baselse drukker Petrus Perna gestuurd. Pas na tien jaar, in 1559, werd dat boek eindelijk gedrukt, maar zonder Junius' naam op het titelblad, zodat het boek voor de Junius-onderzoeker vrijwel onvindbaar is. De *Bayerische Staatsbibliothek* in München bezit één van de zeldzame exemplaren, maar de auteur van een recente catalogus (1988) wist kennelijk niet dat het om een boek van Junius ging. Aldus raakte ook dit werk van Junius weldra in vergetelheid.

Sambucus wist ook niet, dat Junius in 1555 twee nieuwe teksten had gestuurd naar een andere Baselse drukker, Johannes Oporinus. Het waren commentaren op de Oden van Horatius en op boek III van de Aeneis van Vergilius. Waar Perna de Martialis nog wel had uitgegeven, zij het laat en zonder Junius' naam, gaf Oporinus de hem toegestuurde Horatius en Vergilius helemaal niet uit. Ze bleven ongedrukt en belandden later in bibliotheken waar ze sindsdien vrijwel onaangeroerd zijn blijven liggen. Door de nalatigheid van Perna en Oporinus zoekt men deze drie werken tevergeefs in de bibliografie van Junius.

Had Sambucus deze werken gekend, dan zou hij Junius en Erasmus misschien nog meer op één lijn hebben geplaatst.

In 1565 leerde Junius een jonge dichter kennen, die hem tien jaar later zonder enig voorbehoud de nieuwe Erasmus van zijn tijd noemde en eraan toevoegde dat hij ook een nieuwe Janus Secundus was: *Noster*

Junius, ille Erasmus alter /Huius temporis, alter et Secundus <Nova Poemata 1575, fol. Q iijr, regel 444-445>. Deze Secundus, die net als Erasmus in 1536 stierf, was in zijn tijd de beroemdste Latijnse dichter van Europa.

De nieuwe bewonderaar van Junius heeft de verbreiding en het voortleven van zijn faam als geleerde meer dan wie ook gestimuleerd. De jongeman, toen 19 jaar oud, noemde zich in het Latijn Janus Douza Aquilovicanus, te vertalen als Jan van der Does, heer van Noordwijk. Hij legde Junius weldra zijn vriendenboek voor, waarop deze daarin niet alleen iets schreef, maar er ook een ingekleurd familiewapen in liet aanbrengen. En op de tegenover liggende bladzijde werd ook nog het gegraveerd portret van Junius van 1562 ingeplakt.

Junius en Dousa vonden elkaar ongetwijfeld in hun beider belangstelling voor de antieke literatuur en in het bijzonder in hun voorliefde voor Martialis. Junius wist toen wellicht al dat zijn Martialis, na 10 jaar wachten, toch nog was gedrukt, maar dan anoniem en met veel fouten. Hij besloot daarom nogmaals een uitgave van Martialis te maken. Daarvoor leende hij Dousa's exemplaar van Martialis met diens aantekeningen, waaruit hij een vijftiental aanvullingen op zijn eigen tekstcorrecties overnam. Uit dankbaarheid droeg hij zijn nieuwe Martialis-editie aan Dousa op. In december 1567, toen Dousa net 22 jaar werd, kwam het boek bij Plantijn van de pers.

Twee jaar later, in 1569, gaf Dousa zijn eerste verzameling Latijnse poëzie uit. Junius schreef daarvoor een drempelgedicht. Verder bevatte het boek nog 7 gedichten van Junius aan Dousa en 7 van Dousa aan Junius. Wie Dousa's boek las, maakte dus ook kennis met de poëzie van Junius.

Zes jaar later publiceerde Dousa zijn tweede bundel Latijnse poëzie, ook nu weer met een aanbevelingsgedicht van Junius. Intussen

was er echter in Holland heel veel gebeurd. In 1567 was de IJzeren Hertog van Alva met zijn gevreesde Spaanse leger in Brussel aangekomen. Diens zoon Fadrique begon in december 1572 een belegering van Junius' woonplaats Haarlem, waarop deze de stad ontvluchtte. Na de val van Haarlem in juli 1573 en een mislukte aanval op Alkmaar sloegen de Spaanse troepen een beleg rond Leiden, waar Dousa toen woonde. In de tweede fase van het beleg werd deze zelfs commandant van de stadsverdediging. Enkele maanden na Leidens ontzet (3 oktober 1574) kreeg Dousa van de Staten van Holland, waarvan hij zelf lid was, opdracht om samen met twee collega's te bezien of Holland een eigen universiteit nodig had. De drie concludeerden binnen een paar dagen dat dat beslist het geval was, en dat Leiden een goede vestigingsplaats zou zijn. Zij kregen daarop de opdracht om samen met de vier Leidse burgemeesters de stichting voor te bereiden en een maand later werd de nieuwe universiteit feestelijk geopend. De drie Statenleden, voortaan Curatoren genoemd, vormden samen met de vier Leidse burgemeesters het universiteitsbestuur. De eerste voorzitter van dit college van Curatoren en Burgemeesters werd de 29-jarige Dousa.

Voor Dousa was dit alles stof voor nieuwe poëzie. Binnen enkele maanden verscheen zijn bundel *Nova poemata*, gewijd aan Leidens beleg en ontzet en de nieuwe universiteit.

Ook dit boek kreeg een aanbevelingsgedicht van Junius mee. Maar er is meer. Het bevat nog een tweede collectie Leidse gedichten, *Carminum Lugdunensium Sylva*, waarvan de dichter met naam en toenaam op de titelpagina prijkt: het is ... Hadrianus Junius! <*Nova poemata* fol. G vj-verso – H viij-verso, 21 bladzijden>.

En dan is er in verband met Junius nog iets bijzonders aan Dousa's *Nova poemata*. Hij nam er drie lange Satiren van eigen hand in op, met een sterke politieke strekking. In de derde Satire, ruim 300 verzen lang en

zeer anti-clericaal, richtte Dousa zich tot Junius. Verder nam hij twee andere satiren op met het opvallende opschrift dat de schrijver daarvan onbekend was, *incerti auctoris*, “van onbekende auteurs” <fol. N vj-verso/P ij-verso>. De eerste satire is echter onmiskenbaar van Dousa zelf. De tweede, die maar liefst 437 verzen telt <fol. O iij-recto/P ij-verso>, heeft de cryptische titel *Braccatus*. Dit woord is afgeleid van *Bracca*, de term waarmee de Romeinen de wijde mannenbroeken van de Galliërs (men denke maar aan de broek van Obelix) en andere buitenlanders aanduiden. Een *Braccatus* was dus een barbaarse, onbeschaafde buitenlander die zo’n malle broek droeg. *Bracca* werd in het Spaans *bragas*. Het daarvan afgeleide woord *braguetero* betekent broekendrager, maar tevens rokkenjager. De satire richt zich dan ook tegen Alva en zijn barbaarse Spaanse macho-soldaten. De auteur van de anonieme satire schaart zich hiermee achter de opstand der Hollanders tegen het Spaanse regime. Verderop zullen wij zien dat die auteur niemand anders is dan ... Hadrianus Junius.

Na de opening van de nieuwe universiteit werd Junius een leerstoel aangeboden. Dousa zinspeelt op deze benoeming in de eerder geciteerde verzen: “*Noster Iunius, ille Erasmus alter /Huius temporis, alter et Secundus /Expectatur et in dies et horas*” <fol. Q iij-recto, regel 444-446>, “Onze Junius, die tweede Erasmus van deze tijd en tweede Secundus, kan elk moment in Leiden aankomen”.

Deze opstap naar een nieuwe carrière was Junius helaas niet meer vergund. Zijn dood op 16 juni 1575 inspireerde zijn bewonderaar Dousa echter tot nieuwe poëzie. Samen met ander nieuw werk, bood deze poëzie rond Junius’ overlijden en een aantal brieven van diens hand voldoende stof voor een nieuwe, in omvang verdubbelde editie van de *Nova poemata*. In deze tweede editie, van 1576, zette Dousa zijn

publiciteitscampagne voor Junius voort. De inhoud van het eerste deel is identiek met de inhoud van de eerste editie, dus inclusief Junius' verzameling Leidse gedichten. Het nieuwe deel bevat een kleine collectie gedichten, getiteld *Manes Iuniani*, dwz. grafschriften en rouwbeklag over de gestorven Junius, afgesloten door een lang gedicht onder de titel *Prosopopoea defuncti*. Dit gedicht is een soort zelfpresentatie van de overleden Junius, in de vorm van een toespraak tot een passant van zijn graf. Het is als het ware een autobiografische levensschets, waarin de overledene vertelt wie hij was geweest en wat hij als geleerde had gepresteerd. In een bepaald opzicht is dit gedicht de eerste biografische schets van Junius' leven en werk, vrijwel meteen na diens dood geschreven.

De inhoud komt ongeveer op het volgende neer:

Ter opening verzekert de overledene, dat hij niet, zoals vele anderen, zijn leven heeft verdaan met luieren, ruzie maken, drinken, slapen en eten <1-8>. Dan volgt een sneer van twee regels tegen de Spanjaarden, een volk dat lijkt geboren voor verkrachten en moorden <9-10>, en 22 regels felle kritiek op monniken en arrogante theologen, die pronken met Aristoteles en met hun titels van de Sorbonne of Leuven <11-32>.

Hierna wordt het gedicht meer biografisch. Junius zegt weinig waarde aan allerlei bullen te hechten, maar niettemin een doctorsbul verworven te hebben in Bologna, waar hij als Hollander indruk maakte met zijn Latijn. Na zijn doctoraat mochten de Hollanders met hem pronken, want hij zou hun *alter Erasmus* worden. Dousa laat Junius hier dus zichzelf aankondigen als de nieuwe Erasmus <41-42>.

Na Italië leerde Junius (om met Homerus te spreken) de zeden en steden kennen van enkele Europese landen, waar hij steeds hartelijk was onthaald. Engeland waardeerde hem als dokter, zowel ten tijde van

Hendrik VIII en Edward VI, als toen hij met zijn bruiloftsgedicht *Philippeis* voor het huwelijk van Prins Filips II van Spanje en de Engelse Queen Mary in Londen vertoefde.

Vanuit Engeland keerde Junius terug naar zijn vaderland, waar Haarlem hem opnam. Hij vond er een woning en de vrouw met wie hij oud wilde worden. Maar de goden beschikten anders. Hij werd weduwnaar. Gelukkig bleef hij althans nog vader, want zij hadden twee kinderen gekregen, Clara, vernoemd naar haar grootmoeder en een jongen, vernoemd naar zijn grootvader. Beiden lijken op hun vader, maar ze weerspiegelen ook de zedigheid van hun overleden moeder <65-82>. Weldra echter werd haar lege plaats ingenomen door de niet minder zedige Ariadna, met wie Junius zijn laatste 20 levensjaren deelde. De mythische naam Ariadna staat voor Adriana Hasselaer, de zus van de legendarische Kenau. Nu, zo vervolgt Junius zijn levensverhaal, treurt Ariadna om mijn dood, evenals onze 8 kinderen zouden doen als ze nog allemaal leefden. Nu zijn er, naast de twee uit het eerste huwelijk, nog zes die Ariadna ter wereld bracht <83-92>. Junius roept de weduwe op te stoppen met haar rouwbeklag bij zijn graf. Laat zij liever bedenken dat hij al veel eerder had kunnen sterven, met name bij de capitulatie van Haarlem, toen hij zoveel boeken en geschriften verloor aan de Spaanse rovers. Laat Ariadna blij zijn dat hem verdere rampspoed bespaard is gebleven. Zij moet niet zijn levensjaren tellen, maar zijn kinderen en zijn boeken. Daarin zal zijn naam voortleven in de komende eeuwen <90-116>.

Dan komt de overleden spreker toe aan zijn geschriften. Dat zijn er meer dan die van Erasmus, ja, dan die van Varro. Feliciteer mij met mijn succes in de theaters, waar de tribunes bijna bezweken onder het applaus. Ik schreef religieuze en ethische gedichten en bewerkingen van de

psalmen van David. Men acht mij de gelijke, en soms zelfs de meerdere van de bekroonde dichters Buchanan en Flaminio <fol. Cc v-verso>.

Hierna volgt een opsomming van de titels van ruim 30 werken van Junius. Bijzondere aandacht verdienen twee verzen <157-158>, waarin Dousa Junius laat zeggen: “Ook schreven wij Satiren met titels die bij de inhoud passen, namelijk: *Braccatus*, *Gerulus* en *Manicatus*”. Hier bevestigt Dousa dus expliciet dat Junius de auteur was van de elders in de *Nova poemata* anoniem gepresenteerde anti-Spaanse satire *Braccatus*.

Opvallende afwezige titels in de lijst van zijn werken zijn de gedrukte *Nonius Marcellus*, en de niet gedrukte *Batavia*, waarvan het handschrift zo goed als persklaar was. Dit verbaast te meer omdat enkele andere niet gedrukte werken, die spoorloos verdwenen zijn, wel worden genoemd.

Tot zover de inhoud van de *Prosopopoea defuncti*.

Zoals we zagen, werd Junius in 1575 tot Leids hoogleraar benoemd, maar overleed hij nog vóór zijn ambtsaanvaarding. 20 jaar later verscheen in Leiden een gedrukte bibliotheek-catalogus, de eerste gedrukte bibliotheekcatalogus in de geschiedenis, een wereldprimeur dus. De auteur, Petrus Bertius, deed daarin de suggestie om de bibliotheek op te luisteren met portretten van befaamde geleerden. Een latere bibliothecaris, Paulus Merula, wilde daarvoor gravures van de professoren en geschilderde portretten van de vroegere grote Hollandse geleerden laten maken. Hier noemde hij drie namen: Erasmus, Junius en Secundus. Een geschilderd portret van Erasmus was er al en voor Secundus werd er een besteld. Junius echter is om onbekende redenen ook hier weer buiten de boot gevallen.

Gelukkig kwam er een bescheiden compensatie. In 1609 publiceerde de hoogleraar Meursius een boek met gravures en beknopte

levensschetsen van Leidse professoren. Daarin was ook Junius opgenomen. Bij het 50-jarig bestaan van de universiteit, in 1625, verscheen een sterk uitgebreide herdruk onder de titel *Athenae Batavae*, het Hollandse Athene. In dit boek, dat een unieke bron voor de vroegste geschiedenis der Leidse universiteit is, wordt het portret en het *Vita* van Junius gevolgd door het grafschrift van zijn zoon Petrus, dat Dousa ook reeds in zijn *Nova poemata* had opgenomen, en door een lijst van 23 al dan niet gepubliceerde werken. De lijst mist belangrijke gedrukte werken, zoals de twee edities van Martialis, en over Junius' 3 Satiren wordt met geen woord gerept. Meursius lijkt Dousa's *Prosopopoea* niet te kennen.

Daarentegen heeft onze kroniekschrijver Velius die ongetwijfeld wel gekend. Zijn vermelding van Junius' grafgedichten voor Karel V, Erasmus en Ferdinand I <fol. Cc v-verso> en van de drie Satiren lijkt rechtstreeks ontleend aan Dousa's *Prosopopoea*. Zijn opmerking dat deze Satiren zijn "gedrukt tussen die van Janus Dousa", is echter te optimistisch. Alleen de *Braccatus* en een proloog van de *Manicatus* zijn te vinden in Dousa's *Nova poemata* van 1576.

Ook na Junius' dood bleef Dousa de lezers van zijn werken confronteren met diens naam en werk. In totaal duikt zijn naam nog ruim 80 keer op in Dousa's latere boeken. In twee historische werken wordt Junius respectievelijk 17 en 43 keer genoemd. In 1585 was Dousa namelijk benoemd tot historiograaf van de Staten van Holland. Junius had die functie 10 jaar bekleed en toen zijn *Batavia* geschreven. Dousa's eerste activiteit in zijn nieuwe functie was de uitgave van Junius' *Batavia* in 1588.

Één boek van Junius, zijn *Emblemata* van 1565, vond via *vertalingen* een ruime verspreiding, ook buiten de vakkringen en ook buiten Nederland. De uitgever Plantijn publiceerde namelijk al heel snel een Nederlandse en een Franse editie en in het Engelstalige gebied kreeg

het boek bekendheid doordat de Engelsman Geoffrey Whitney er 21 emblemen aan ontleende voor zijn Engelstalige bloemlezing van emblemen, die hij in Leiden uitgaf in 1586. Zowel Junius' Latijnse versie als de vertalingen beleefden meerdere herdrukken tot in de 20ste eeuw.

Van Junius' *Emblemata* is ook gretig gebruik gemaakt in de *Emblemata centum regio-politica* van de Spaanse jurist Juan de Solórzano Pereira (1575-1655). Dit werk is buiten Spanje vrij onbekend, wellicht omdat Henkel en Schöne het over het hoofd hebben gezien. De groeiende belangstelling voor de emblematiek in Spanje geldt niet meer alleen Solórzano' boek, maar ook dat van Junius. Een interuniversitair onderzoeksproject dat reeds menige lezing en artikel heeft opgeleverd, werkt aan een complete Spaanse vertaling van Junius' embleemboek.

Tot slot.

De bewondering van de Zwitser Vom Staal, het compliment van de Hongaar Sambucus en de poëzie van Dousa hebben van Junius in de literatuurgeschiedenis geen blijvende *alter Erasmus* kunnen maken. Daar zijn een aantal factoren debet aan. Ik noem slechts de volgende:

1. Junius *was* niet van het kaliber van Erasmus en schreef geen bestsellers, zoals de Lof der Zotheid en de Colloquia.
2. Hij schreef in principe voor de kleine kring van zijn vakgenoten.
3. Een substantieel deel van zijn werk ging verloren of bleef ongedrukt.
4. Zijn dood verhinderde hem zijn voordeel te doen met de explosieve ontwikkeling van het nieuwe centrum van humanistische cultuur en wetenschap, de door Dousa geleide Leidse universiteit. Zijn naam ontbreekt dan ook vrijwel geheel in de publicaties rond het 400-jarig bestaan der Leidse universiteit in 1975.

Toch raakte Junius nooit helemaal in vergetelheid. In het midden van de 17de eeuw kreeg zijn *Batavia* een tweede druk en werd er een collectie van zijn brieven uitgegeven. Deze collectie werd in de 18^e eeuw benut voor een Latijnse levensschets van Junius van Gerrit Willem van Oosten de Bruyn. In het begin van de 19de eeuw schreef de door Koning Willem I opgerichte Koninklijke Academie te Brussel een prijsvraag uit voor een overzichtswerk van de Neolatijnse poëzie uit de Nederlanden. De winnaar werd de latere Leidse hoogleraar Hofman Peerlkamp met een zeer erudiet *Liber de vita, doctrina et facultate Nederlandorum qui carmina Latina composuerunt* ("Boek over het leven, de geleerdheid en het talent der Nederlanders die Latijnse poëzie schreven"). Over Junius' poëzie was Peerlkamp volstrekt negatief, maar voor zijn filologisch werk had hij veel waardering. In 1836 wijdde Pieter Scheltema zijn dissertatie aan *Hadriani Junii vitam, ingenium, merita literaria*. Later publiceerde Scheltema ook nog een supplement op de brieven van Junius en een Nederlands-talige levensschets, die hij als volgt motiveerde: [Derhalve] "... scheen het mij vooral toe, dat onze letterkunde zelfs van de twee grootste sieraden uit dit tijdperk geene uitgewerkte en oorspronkelijke levensbeschrijving kan aanwijzen; ik bedoel hier, zoo als ieder ligtelijk zal begrijpen, Desiderius Erasmus en Hadrianus Junius" <p. 136>.

In de 20^e eeuw plaatste de Duitse neolatinist Georg Ellinger, - pace Hofman Peerlkamp, - Junius weer terug aan het firmament der Nederlandse Neolatijnse dichters. Zijn *Batavia* kreeg ruime aandacht in een dissertatie van 1917 (Kampinga) en een mooi artikel in een Huldeboek in 1949 (Vermaseren). In 1973 paradeerde Junius voor de *International Association for Neo-Latin Studies*, toen deze een bezoek bracht aan de in Leiden georganiseerde tentoonstelling *Janus Douza en zijn vrienden* (Heesakkers, 1973). In 1989 betrad Junius op de verjaardag van Erasmus het Groot Auditorium der Leidse universiteit, die een

inaugurele rede aan hem wijdde (Heesakkers) en in 1997 kreeg hij een plaats in de canon der 101 beroemdste humanisten van heel Europa vanaf de Renaissance tot de Verlichting (Heesakkers, in Nativel, *Centuriae Latinae. Cent une figures humanistes*, Genève 1997, p. 449=455). De eeuw eindigde met een doctoraalscriptie getiteld *Preliminaria voor een biografie en voor de studie van zijn boek over Holland* (Dirk van Miert, UvA). Vandaag kunnen wij deze *Preliminaria* opbergen, want vanaf vandaag beschikken wij over een biografie van Junius (Dirk van Miert), alsook een gloednieuwe geannoteerde Nederlandse vertaling van diens boek over Holland (Nico de Glas), om over de bundel *The Kaleidoscopic Scholarship of Hadrianus Junius* (Dirk van Miert, ed.) nog maar te zwijgen.

Ik dank u voor uw aandacht.